

0

Gošas šiame pasakojime atsidūrė atsitiktinai. Nebuvo planuota, kad jis dalyvaus kelionėje. Gošo gyvenimo istorija apsti tokių atsitiktinumų, o kadangi lig šiol nėra aišku, ką vadinti atsitiktinumu, gal nebus nuodėmė manyti, kad viskas, kas atsitinka, turi savo priežastį ir prasmę jau vien dėl to, kad atsitiko.

Atsitiktinumas pirmą kartą į Gošo gyvenimą įsikišo tada, kai jį rado viena iš seserų klarisių, atėjusi vienuolyno vartuose nakčiai užrakinti durų. Gošas tąsyk buvo silpnutis, sustiręs nuo šalčio naujagimis ir veikiausiai nebūtų išgyvenęs nakties. Gulėjo nejudėdamas, išpūtęs akis. Neverkė. Galbūt jo balsas peršalo visam laikui tą gruodžio pradžios vakarą, o gal naujagimis balso nė neturėjo. Seserys palaikė tai ženklu – žmogaus balsas visuomet esąs tik šaukiančiojo tyruose balsas, tad palaimintas tasai, kuris negali šaukti.

Klarisės iš pradžių pasiėmė vaikelį pas save, bet ilgainiui jis ėmė kelti vis daugiau rūpesčių, tad atidavė jį moteriai iš kaimo prie vienuolyno. Moteris jau turėjo savų vaikų, irgi tokių pat silpnų, tokių pat varganų. Priglaudė berniuką iš pareigos, nenorėdama dėtis prie mirties darbo, net jei šioji suteikia geresnį gyvenimą – amžiną. Moteris buvo gimusi gyvenimą dovanoti ir gyvenimu rūpintis.

Taigi kaimietė rūpinosi nebyliuku. Maitino jį, prausė, kai šis susimurzindavo. Išmokė jį žegnotis ir trokšti meilės. Kai globėja pasimirė, seserys rado Gošą prie jos kūno susirietusį į kamuoliuką. Nesipriešino nusivedamas. Tada jam buvo penkeri.

Gošo gyvenime laikas visuomet sukosi ratu. Nuo vieno kaimo prie kito, nuo rozmarinų žydėjimo iki mėlynžiedžių levandų rinkimo, o paskui iki pat nuostabiai glotnių kaštonų kritimo. Gošas greitai perprato tokį laiką, todėl nejautė poreikio veržtis į priekį, kaip kiti žmonės. Tūnojo savo laike nelyg saugiamė kiaute, iš lėto augdamas, iš lėto savindamasis vos pastebimą jo ritmą. Dalykus suvokdavo taip pat lėtai, dvejojdamas, todėl, tiesą sakant, buvo nerangaus būdo. Nors ir labai norėjo, taip ir neišmoko kalbėti. Prasižiodavo ir lūpomis bandydavo sudėti nematomus ir negirdimus žodžius, liežuviu stengdavosi išstumti juos į abejingą šiems bandymams pasaulį. Pavasarį ir vasarą padėdavo darže ir virtuvėje; nesispyriojo vejamas, lyg priklydėlis šuo, nuo indų su

valgiu. Netoli vienuolyno virtuvės, šiltame priekrosnyje, ir žiemodavo, ten iš kaštonų dirbindavo žmonių ir gyvulių figūrėles, o paskui išsiųsdavo jas į tolimas keliones: per kiemą į rozmarinų darželį ir toliau, ant skardžio, kur žemyn verčiamos atliekos. Surikiuodavo ant krašto ištisus šunų, žmonių ir naminių paukščių karavanus ir žiūrėdavo, kaip šie bejėgiškai nusiridena, vos stumtelėti smiliumi. Vakare grįždavo į virtuvę, kur tylinčios seserys džiovino vaistažoles ir ruošė vakaro valgį. Po patalu jis visada turėjo didelę atsargą naujų kaštonų.

Seserys gyveno įsitikinusios, kad jų mažasis globotinis yra Dievo vaikas, panašiai kaip ir jų slaptas numylėtinis – šventasis Asyžietis. Žinojo, kad berniuko buvimą su jomis geriausiai pateisina tos aplinkybės, kuriomis jis čia atsirado. Suprato ir tai, kad Dievas jį kada nors iš jų atimsiąs, nes Dievo reikalas yra duoti ir atimti. Todėl pernelyg nesistengė prisirišti prie tos nebylios, romios gyvasties.

Dievas atėmė iš klarisių Gošą, kai apdovanojo jį vyriškumu. Tuomet vyresnioji sesuo nusprendė, kad vienuolynas jau bus atlikęs savo priedermę. Gošu dabar galįs rūpintis patsai Dievas. Taigi seserys atidavė jį į Viešpaties rankas – išsiųsdamos į pasaulį. Gavo dvispalvę sermėgėlę, kepurę ir šiek tiek paviržio. Išeidamas iš vienuolyno, kartu pasiėmė ir geltą šunį, kuris buvo taip prie jo prijunkęs, jog suprasdavo, ką sako plačiai atmerkto berniuko akys.

Gošo istorija, kaip jau minėta, nėra reikšminga šiam pasakojimui. Tai, kas svarbiausia, prasideda tada, kai Gošas klajodamas su šuniu pasiekia Paryžių. Buvo tat 1685 metų vasarą. Jis visai neketino ten keliauti, tiesiog ėjo, kur kojės nešė. O tais laikais visi keliai vedė į šį miestą.

Gošas nusigavo tik iki Paryžiaus priemiesčių, kur žmonės tebegyveno netolimo didmiesčio šešėlyje. Priemiesčiuose prieš įvažiuodami į pagrindines gatves apsistodavo keleiviai. Mieste buvo galingiausias pasaulyje karalius ir jo dvaras, buvo prašmatnių parduotuvių, bankų, prabanga pertekusių bažnyčių, muzikos ir šurmulio. Paryžius buvo tikra pasaulio širdis.

Visiškai atsitiktinai gavo darbą pakelės smuklės arklidėje. Smuklininkas iškart sumetė, kad vaikinukas linkęs prie arklių. Arkliai, visai kaip jo geltasis šuo, suprato Gošo žvilgsnių kalbą ir atsakydavo jam tuo pačiu. Per kelias pirmąsias dienas Gošas išmoko labai daug. Permanė, kas yra pinigai ir tai, kad už pinigus galima parduoti savo darbą ir savo laisvę. Kuo skiriasi keliavimas nuo buvimo vienoje vietoje. Be to, stebėdamas iš savo aukšto guolio žmonių ir gyvūnų poras, suprato skirtumą tarp vyro ir moters, kumelės ir eržilo. Pamatė taip pat, kaip smarkiai skiriasi jo nūnai sutinkami žmonės nuo klarisių. Kito niškos buvo ne tik šukuosenos, perukai ir ryškiaspalvis apdaras – labiausiai į akis krito tai, koks chaotiškas yra žmonių savyje nešiojamas laikas. Matydamas šimtus keleivių, girdėdamas juos šnekant įvairiomis kalbomis,

jausdamas jų skubesį, negalėjo atsispirti įspūdžiui, jog jie yra lygiai tokie pat trumpalaikiai kaip ir jo kaštoniniai žmogeliukai. Kad užtektų užčiaupti jiems burnas, nuvilkti jų raibus drabužius, ir tada atsidengtų pažįstama žvilgi kaštono žievelė.

Gošas pavydėjo margaspalvei žmonijai vienintelio dalyko – gebėjimo kalbėti, naudotis žodžiais, tarsi šie būtų jos nuosavybė. Jam pačiam, kurio luoša gerklė nepajėgė išleisti jokio garso, atrodė, kad žodžiuose yra sutelkta visa žmogaus galia. Todėl vertino žodžius labai rimtai ir su didele pagarba, lyg savo realumu jie prilygtų daiktams. Arba net dar rimčiau: lyg būtų kažkas daugiau nei daiktai, kuriuos jie apibūdina. Nes juk patį daiktą galų gale apriboja jo materialumas ir konkretumas, o žodis yra jo stebuklingas atspindys, gyvenantis kitokiame pasaulyje nei tas, kurį Gošas pažinojo. Kokiam? Apie tai jis neįstengė nė pagalvoti. Žodžiai jam buvo daiktų sielos; per šias sielas daiktai palaiko ryšį su mumis. Kas žino žodį – žino daiktą. Kas taria žodį – valdo daiktą. Kai žodžiai rikiuojami ir jungiami su kitais žodžiais – kuriama nauja daiktų tvarka, kuriamas pasaulis. Išgaunant tinkamus žodžius, nuspalvinant juos jausmu, nuotaikos atspalviais, suteikiant jiems reikšmes, skambesį, muziką – viskam, kas egzistuoja, suteikiamas pavidalas.

Didžiausia Gošo svajonė buvo, kad galėtų kada nors pasakyti: „Aš esu Gošas“ – šitaip ištrauktų save iš neapibrėžtumo prarajos. Todėl arklidė, arkliai, kregždės daž-

nai būdavo jo bandymų prabilti liudininkai. Gošas praverdavo lūpas ir laukdavo, kol koks žodis išsiverš pro jas į pasaulį. Viskas, ką pasiekdavo, daugių daugiausia primindavo kimų iškvėpį, dejonę iš skausmo ar vienatvės. Gošas netikėjo, kad čia gali būti paslėptas pasaulio raktas.

O Gošo pasaulis spraudėsi tarp stačiomis miegančių arklių nugarų ir kiauro arklidės stogo, pro kurio lentų plyšius skverbėsi naktinis, žvaigždėtas dangus. Gošas žinojo, kad jis didžiulis. Tikriausiai apie tai jam buvo pasakojusi viena seserų, visam gyvenimui pasėdama jame liūdesio sėklą. Migdamas spoksodavo į dangaus lopinėlių, stengdamasis nulaikyti apsunkusius vokus, ir matė, kad žvaigždės anaipol nestovi vietoje, kad juda kažkokia joms vienoms težinoma kryptimi, kitą vakarą vėl sugrįždamos ton pačion vieton. Pasaulis yra gyvas, galvodavo snūduriuodamas Gošas, alsuoja, kaip ir arkliai, kaip šuo, kaip jis pats, o dangus yra pasaulio pilvas, pulsuojantis šio lėto alsavimo ritmu. Ryte jau to neprisimindavo. Šerdavo gyvulius, balnodavo arklius, kuopdavo arklidę ir stebėdavo žmones, nuolat esančius kelyje.

Dirbo iki rugsėjo pakelelės smuklėje Sen Antuano priemiestyje, netoli Rioji manufaktūros, – paties Paryžiaus jam taip ir nebuvo lemta pamatyti.

1

Markizas mėgo žiūrėtis į veidrodį. Savo dideliame name turėjo daug gražių krištolinių veidrodžių ir leisdavo jiems savo gyvenimą išmainyti į trumpalaikius, greit pranykstančius vaizdus.

Veidrodžius Markizo namuose pakabino žmonos protėviai. Namą ji gavo kraičio, ir dabar protėvių portretai kabėjo hole apačioje, žvelgdami į gyvųjų pasaulį su nesuprantama puikybe žmonių, kurių jau nėra. Jie tikriausiai buvo kur kas augesni, nes Markizas, norėdamas save pamatyti veidrodyje, turėjo vos vos pasistiebtį. Mėgdavo užklupti savo atspindį, kai apie kažką užsigalvojęs pasimiršdavo ir liaudavosi save kontroliavęs. Tuomet jo žvilgsnis nejučia išsprūsdavo iš po vokų, skubėdavo prie artimiausio veidrodžio paviršiaus ir sutikdavo ten save patį. Markizas nebūdavo patenkintas tuo, ką išvysdavo. Sutikusi savo atspindį akis mato tiktai akį. O kur tada aš, kur mano

išskirtinumas, mano nepakartojamumas, mano vienišumas? Ar matau save tokį, kokį mato mane kiti? Ar tai iš tiesų aš? Svarbiausia Markizui buvo pagauti momentą, kai esi greitesnis už savo paties atspindį, kai užklumpi jį mirksnį anksčiau, nei jis pakartoja gestą. Tai tokia trumputė akimirka, kad beveik neįmanoma pastebėti. Tačiau kaip tik čia slypi veidrodinio atspindžio, bet kokio sudvejinimo tiesa – tuomet labiau suvoki savo vienetiskumą. Tai akimirka, kai gimsta galia.

Buvo kilęs iš gana pasiturinčios hugenotų šeimos. Jo senelis bajoro titulą gavo už nuopelnus Prancūzijos karaliui. Tuo metu Prancūzija dar garsėjo tolerancija ir neteikė didelės reikšmės Dievo klausimui. Markizo tėvas iššvaistė pinigus ir karaliaus pasitikėjimą. Išplaukė per vandenyną į koloniją ketindamas ten steigti savo dinastiją. Grįžo ligotas ir per anksti pasenęs. Mirė tą naktį, kai už keliasdešimties mylių Paryžiuje studijuojantis jo sūnus negalėjo užmigti. Markizas pavadino tai nuojauta, mat tikėjo nuojautomis, neskirdamas jų, tiesą sakant, nuo baimių. Nekentė tėvo taip stipriai, kaip tik sūnūs įstengia neapkęsti tėvų. Tačiau ir žavėjosi juo. Žavėjosi jo drąsa žiūrėti į gyvenimą lengvai ir nerūpestingai, tarsi tai būtų nesibaiגיanti šventė. Žavėjosi jo energija ir gebėjimu kopti į kalną be pastangų, lengvu sekmadieninio dykinėtojo žingsniu. Žavėjosi jo vyriškumu ir nepriklausomybe. Galų gale žavėjosi tuo, kad galima gyventi neįleidžiant šaknų. Markizas vaikystėje kuo puikiausiai žinojo apie tėvo moteris, šis,

beje, nè nesislapstè ir kažkaip sistemingai, negailestingai skaudindavo motiną. Tada Markizas svajojò, kad pasaulis leistų jam nužudyti tèvą.

Galima įsivaizduoti, ką jaučia vaikai, kurie trokšta savo tøvui mirties. Trokšta visiškai sąmoningai, smulkiai vaizduodamiesi sceną, kaip suduoda mirtiną smūgį. Galima įsivaizduoti, kaip paskui nuleidžia akis, dar kupinas nakties svajų, kad tėvas nepastebėtų neapykanta degančio žvilgsnio. Nežinia tik, kokie jie tampa užaugę. Kokias atžalas gimdo, kaip naudojasi savo meilės jūra? Ir ar su noru, kad mirtų tėvas, siejasi pasaulio mirties troškimas? Ir kaip įmanoma pasaulį nužudyti? Ar esama būdų?

Pirmas būdas nužudyti pasaulį Markizui buvo atsiverimas į katalikybę. Kaip ir būdinga neofitui, pagal visus psichologijos dėsnius, jis tapo labai religingu žmogumi. Todėl nesunkiai vedė karaliaus valdininko dukterį ir ramiai apsigyveno Paryžiuje, gimtajame žmonos name.

Markizo žmona buvo graži, protinga, ir netrukus jų saloną ėmė lankyti neeiliniai protai, o Markizas pradėjo rašyti poemas, paskui – politinius pamfletus, galop, paskaitintas savo bičiulio, pono de Ševijono, susidomėjo alchemija ir slaptaisiais mokslais.

Tuo metu tai buvo tam tikra visa apimanti filosofija, mat atėjo lūžio laikas. Praeitin traukėsi ankštos, laisves varžančios religijos epocha, persmelkta misticizmo emocijų, ir užgimė racionalizmas, marmurinė veidrodinė proto karalystė. Lūžio laikais nelieka nieko kito, kaip tik

pakilti aukščiau, virš pernelyg paprasto skirstymo, ir rasti kalbą, kuri įgalins apibrėžti kažkokį trečią kelią.

Ponas de Ševijonas, nors ir perdžiūvęs senis, tebebuvo labai įtakingas. Bijota jo aštraus liežuvio ir aiškaus, skvarbaus proto. Lankydavosi dvare. Vis naujos karaliaus meilužės dievino jį. Pats Karalius Saulė maloningai domėjosi jo asmeniu, kol nedėkingasis ponas de Ševijonas pradėjo pernelyg kritikuoti jo politinius žingsnius kandžiuose pamfletuose, o šie plisdavo perrašyti ranka. Galbūt kaip tik dėl šios priežasties pono de Ševijono gyvenime įvyko permaina. Už nežinia iš kur gautus pinigus jis nusipirko Šatoru didelį dvarą ir vis rečiau rodydavosi Paryžiuje.

Tasai perdžiūvęs senis į Markizą žiūrėjo kaip į savo sūnų, nors pats niekada neturėjo sūnaus. O Markizui jis buvo nelyg tėvas, tikriaus – ano atspindys stebuklingame veidrodyje. Tai, kuo tėvas jam visada buvęs atgrasus, pono de Ševijono atveju magiškai tapo nebesvarbu, sublimavosi ir nebekėlė tokios grėsmės. Nebuvo jokia paslaptis, kad Ševijonas yra impotentas.

Taip sutapo, kad graži ir trapi Markizo žmona pagimdė sūnų kaip tik tada, kai Markizas buvo įvesdintas į Knygos žmonių ratą.

Tai buvo slapta draugija, kurią sudarė aukštą padėtį užimantys asmenys; juos vienijo idėja ar veikiau nuojauta, kad pasaulis, kuriame gyvena ir veikia kaip politikai arba kaip mokslo žmonės, kuriame myli ir kariauja savo mažus privačius karus, yra tik tikrojo pasaulio regimybė. Tik

paviršius, tarpai tarp raidžių prirašytame lape. Tiesa – o juk tai Galia, juk tai Dievas – yra kur kitur. Tokiu teiginiu remiasi kiekviena religija. Tame nėra nieko nepaprasto, tačiau kai praktikuodamasis, laikydamasis askezės ir gilindamasis į slaptą mokslą Markizas tapo Brolijos nariu, jo gyvenimas labai pasikeitė. Jis liovėsi teikęs ypatingą dėmesį šeimai, mat žinojo iš patyrimo, kad ši nepatenkina visų lūkesčių. Būdamas geras sutuoktinis ar tėvas, netapsi išmintingas ir galingas. Kai aikštėn iškilo jo žmonos romanai su anglų diplomatu, jam skaudėjo tik iš pradžių. Trumpai, aštriai smilktelėjo net ne sieloje ar širdyje, o kažkur skrandžio srityje. Paskui pajuto palengvėjimą. Išsipildė tai, ką gyvenimas jam užrašė slaptu rašalu skyriuje „Meilė“. Dabar, kai jo jausmui teko išbandymas, ugnis atskleidė nematomas raides: žemiškoji meilė randasi iš troškimo būti su kitu žmogumi, kad nebijotum, kad galėtum prisiglausti, kad mėgautumeis kūnišku malonumu, kad patenkintum egoistišką poreikį leisti į pasaulį naujas į save panašias būtybes. Žemiška meilė egzistuoja tam, kad nereikėtų susidurti su Absoliutu.

Gražioji žmona neišėjo su anglų diplomatu. Buvo gerai išauklėta katalikė ir laikėsi griežtų Bažnyčios įstatymų. Ką Dievas sujungė. Kita vertus, tais laikais ištekėjusios moters romanai nebuvo jau toks neįprastas dalykas. Niekam labai neužkliūdavo. Žmonės tada mylėjo ir garbino Dievą lyg vaikai. Tikėjo, kad Dievo meilė yra besąlygiška.